

ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ТА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУ

І. В. Терещенко, магістр спеціальності Фінанси, банківська справа та страхування освітня програма «Фінанси і кредит»
Ю. О. Святенко, магістр спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» освітня програма «Фінанси і кредит»
М. Б. Чижевська, к. е. н., доцент – науковий керівник

Анотація: Обґрунтовано економічну роль та сутність банківського кредитування, істотними ознаками якого є те, що банківський кредит виступає основною формою кредиту, за яким кошти готівкою чи в безготівковій формі надаються банками в тимчасове користування.

Ключові слова: кредит, банки, банківський кредит, кредитор, позичальник.

Abstract. An economic role and essence of the bank crediting, the substantial signs of that is that a bank credit comes forward as a basic form of credit after that money cashes or in a cashless form given by banks in the temporal use, are reasonable.

Key words: credit, banks, bank credit, creditor, borrower.

Постановка проблеми. На сьогодні одну з найважливіших ролей у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці відіграє банківський кредит як головне джерело забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємств незалежно від форм власності та сфер господарювання. Незважаючи на те, що кризові явища в економічній системі практично підірвали фінансову стійкість більшості вітчизняних підприємств, унаслідок чого різко скоротилася кількість надійних фірм-позичальників (на фоні падіння прибутковості банківських операцій), кредитні операції залишаються головним видом активних операцій комерційних банків, у якому зосереджена на переважна більшість залучених банками ресурсів.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблемами теорії та практики банківського кредитування займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені – економісти: А. Гальчинський,

Е. Дж. Долан, Дж. М. Кейнс, В. Лагутін, Фредерік С. Мишкін, М. Савлук, В. Усоскін, А. Чухно та інші. Але проблематика значення банківських кредитів у формуванні фінансових ресурсів підприємств та механізм організації кредитування потребують подальшого дослідження.

Формулювання мети. Метою статті є обґрунтування сутності та визначення економічної ролі банківського кредиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредит і кредитні відносини відіграють важливу роль у житті сучасної людини. На перший погляд може здатися, що такі поняття специфічні й характерні лише для окремої сфери людської діяльності, а саме економіки, проте широке коло проблем свідчить, що кредит пронизує все суспільство і формує його соціально-економічні відносини.

Перш ніж визначити роль банківського кредиту в економіці, необхідно з'ясувати його економічну і термінологічну сутність.

Категорійне значення цього поняття обумовлюється факторами як суспільно-правовими, так і мовно-термінологічними. По-перше, банківський кредит і кредитування мають особливе значення для нормального економічного розвитку держави як самостійного і суверенного суб'єкта міжнародного права.

Поняття «кредит» є засобом вираження об'єкта правового регулювання, який визначає юридичний зміст конкретних правових норм. По-друге, поняття кредиту здійснює системоутворюючий вплив на банківське право, що полягає в утворенні на підставі цієї категорії низки інших правових понять, які широко застосовуються в нормативно-правовому регулюванні кредитно-банківської сфери. Ці похідні або суміжні поняття, матеріалізовані на мовному рівні в термінологічні одиниці (терміни – слова і термінологічні словосполучення), реалізують між собою різні типи системних зв'язків (включення, перехрещення, тождності).

Відомо, що утворення і функціонування кредиту на певному етапі розвитку людського суспільства розглядається як випадкове явище, зумовлене особливими взаємовідносинами між товаровиробниками, тобто розвитком товарного виробництва, що

стало підґрунтям появи кредиту. У цьому полягає найбільш загальна причина необхідності в кредиті.

У сучасній науці багато уваги приділяється дослідженню проблеми сутності кредиту. Загалом вітчизняні й зарубіжні економісти не мають щодо розуміння сутності «кредиту» єдиної позиції. В наукових роботах досить часто бачимо спроби окремих авторів наводити визначення кредиту через різні види економічних відносин.

О. В. Васюренко вважає, що «кредит – це сукупність відповідних економічних відносин між кредитором та позичальником з приводу зворотного руху вартості» [1].

Б. С. Івасів під кредитом розуміє «...економічні відносини між суб'єктами ринку з приводу перерозподілу вартості на засадах поверненості, строковості і платності» [2].

Підхід з приводу розуміння сутності кредиту як форми суспільних відносин подає Р.І. Тиркало «... певний вид суспільних відносин, пов'язаних з рухом вартості на засадах повернення» [3].

Інші визначення категорії кредиту наводяться у вітчизняних та зарубіжних літературних джерелах. О. Дзублюк подає таке визначення кредиту: «... термін, що широко вживається щодо операцій станів, пов'язаних з позичанням грошей, як правило, на короткий термін» [4]; зарубіжні економісти з цього приводу зазначають, що кредит – це «...надання товарів, послуг або коштів в обмін на обіцянку сплати в майбутньому» [5]; «...позика в грошовій або товарній формі, що надається кредитором позичальнику на умовах поверненості, частіше всього з виплатою позичальником процента за користування позикою». А.В. Чупіс визначав кредит як «необхідну форму розпорядження державою суспільними фондами з метою розвитку соціалістичної економіки, що виражається в плановому, поверненому перерозподілі грошових коштів, обумовленому постійно відновлюваним кругообігом коштів господарства» [6].

Істотними ознаками банківського кредиту є:

1. Банківський кредит – це основна форма кредиту, за яким кошти готівкою чи в безготівковій формі надаються банками в тимчасове користування.

2. Банківський кредит є різновидом позики, що надається банком як специфічним суб'єктом. Банком визнається юридична особа, що зареєстрована в Національному банку та отримала ліцензію Національного банку на здійснення певних видів кредитних операцій. В Україні, за дворівневої банківської системи, банківський кредит може бути кредитом центрального банку або кредитом комерційного банку.

3. Основою надання кредиту є позичковий капітал банку, сформований шляхом акумуляції тимчасово вільних коштів та призначений для його розміщення банком на власних умовах, на власний ризик з метою отримання прибутку.

4. Банківський кредит надається юридичним і фізичним особам та державі (як суб'єкти кредитних відносин вони називаються позичальниками).

5. За сферою застосування кредити поділяють на внутрішні і міжнародні.

6. Банківський кредит надається на особливих умовах, що їх називають принципами кредитування, а саме – зворотність (поворотність), оплатність (відплатність), строковість, цільове призначення, матеріальна забезпеченість, недотримання яких може призвести до визнання недійсним кредитного договору, застосування Національним банком України санкцій до банків та, нарешті, припинення кредитних відносин.

Відповідно до кожної умови (принципу кредитування) диференціюються різні види банківських кредитів.

Залежно від позичальників та мети використання кредити бувають виробничими, споживчими, інвестиційними, кредитами на операції з цінними паперами, міжбанківськими, імпорнтними та експортними.

За характером цільового призначення (на поточні або капітальні витрати) кредити поділяють на кредити в оборотні фонди і фонди обігу, а також кредити в основні фонди.

За принципом «матеріальна забезпеченість» кредити поділяють на забезпечені (бланкові) і незабезпечені (персональні). Забезпечення кредитів, що надаються банками, полягає в наявності застави, гарантіях, страхуванні кредитного ризику.

За принципом «строковість» (термін користування кредитами) диференціюють короткострокові, середньострокові та довгострокові банківські кредити.

Кредит надається через оформлення відповідних письмових документів на здійснення банківських кредитних операцій – кредитних договорів, які визначають взаємні зобов'язання і відповідальність сторін (кредитора і позичальника) і не можуть змінюватися в односторонньому порядку і без згоди обох сторін.

У разі недотримання клієнтами банків умов договору застосовуються кредитні санкції, передбачені законодавством, актами банків та угодами банків з клієнтами.

Таким чином, термін банківський кредит позначає комплексне економіко-правове поняття, зміст і внутрішня структура якого визначається певним набором характерних ознак, їх ієрархією, обумовленою логіко-поняттєвими зв'язками між термінами (насамперед родовидовими) як усередині терміносистеми банківського права, так і в суміжних її ділянках.

З економічного погляду, кредит – це форма позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах), що надається на умовах повернення і обумовлює виникнення кредитних відносин. Кредитні відносини функціонують у системі економічних відносин. В основі їх лежить рух особливого виду капіталу – позичкового. Кредитні відносини – це відособлена частина економічних відносин, пов'язана з наданням вартості (коштів) у позику і поверненням її разом із певним відсотком [7].

Кредитні відносини виникають і діють між двома суб'єктами: кредитором, який надає позику, і позичальником, який отримує позику. Рушійним мотивом надання позики у тимчасове користування є одержання доходу у формі позичкового відсотка. Метою кредитора є одержання прибутку (відсотка); метою позичальника – задоволення тимчасової потреби у додаткових грошових ресурсах. З боку кредитора позика є актом комерційного продажу на певний термін грошових коштів.

До групи кредиторів відносять кредитні установи, серед яких головне місце посідають банки. Але крім банків у кредитні відносини вступають і небанківські кредитні установи – кредитні

кооперативи і спілки, ломбарди, каси взаємодопомоги, пункти прокату тощо.

Кредит виражає економічні відносини між кредитором і позичальником, які виникають під час одержання позики, користування нею та її поверненням [7]. Кредитори надають, а позичальники одержують вартість (капітал) у позику, повертаючи її потім з відсотком. Кредит як форма руху позичкового капіталу об'єднує в собі два процеси: 1) акумуляцію тимчасово вільних грошових коштів; 2) вкладення, або розміщення, цих коштів. В умовах розвинутого ринкового господарства кредит є обов'язковим атрибутом механізму господарювання для всіх суб'єктів господарювання.

Суб'єктами кредитних відносин можуть бути будь-які самостійні підприємства. Кредитні відносини характеризуються тим, що їх суб'єктами є дві сторони: одна з них у рамках конкретної кредитної угоди називається кредитором, інша – позичальником. Грошові чи товарно-матеріальні цінності, витрати або виконана робота та надані послуги, щодо яких укладається кредитний договір, є об'єктом кредиту.

Висновки. Отже, ми з'ясували, що досі не існує єдиної думки щодо сутності кредиту. Вважаємо, що банківський кредит визначає взаємовідносини між суб'єктами ринку з приводу позичання грошей та їх цільового використання, повернення з певною обумовленою договором між сторонами винагородою, що є відображенням прояву його сутності і якому притаманні високий ступінь ризику і мала дохідність у процесі обігу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посіб. / О. С. Васюренко. – 6-те вид., перероб і доп. – Київ : Т-во «Знання», 2008. – 318 с.
2. Івасів Б. С. Гроші та кредит : підручник / Івасів Б. С. – Київ : Кондор, 2008. – 528 с.
3. Банківська справа : навч. посіб. / за ред. проф. Р. І. Тиркала. – Тернопіль : Карт-бланш, 2001. – 314 с.

4. Дзюблюк О. Теоретичні та практичні аспекти реалізації банками ресурсної політики [Текст] : монографія / О. Дзюблюк, Ю. Галіцейська. – Тернопіль : Вектор, 2012. – 208 с.
5. Деньги. Кредит. Банки : учебник / Ю. В. Базулин и др. ; ред.: В. В. Иванов, Б. И. Соколов. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : ПРОСПЕКТ, 2008. – 848 с.
6. Чупіс А. В. Комплексний аналіз кредитоспроможності позичальника / А. В. Чупіс // Фінанси і кредит. – 2005. – № 4. – С. 21–30.
7. Фінансовий словник [Текст] / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид. – Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 586 с.

УДК 368.91

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

***В. В. Фесик**, магістр спеціальності Фінанси, банківська справа та страхування освітня програма «Фінанси і кредит»*

***О. А. Горбунова**, ст. викладач – науковий керівник*

Анотація. В статті розглянуто сучасний стан розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, як важливої складової вітчизняної пенсійної реформи, покликаній забезпечити покращення пенсійного забезпечення громадян з метою наближення до стандартів економічно розвинених країн. Здійснено порівняльну характеристику показників розвитку складових вітчизняної системи пенсійного забезпечення, виявлено основні їх переваги та недоліки з метою удосконалення.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійне забезпечення, пенсійне страхування.

Abstract. The article discusses the current state of development of the non-state pension system in Ukraine, as an important component of the national pension reform aimed at ensuring the improvement of the pension provision of citizens in order to approximate the standards of economically developed countries. The